

NOTÍCIES

Pau Cateura Bennàsser (1949-2018)

Font: UIB

El 24 de setembre de 2018 ens va deixar de manera sobtada el nostre company Pau Cateura, catedràtic d'Història Medieval de la nostra universitat, només uns dies abans de començar la jubilació. El 1967 va ser un dels estudiants que iniciaren els cursos comuns de Filosofia i Lletres que la Universitat de Barcelona va organitzar a l'Estudi General i que foren la llavor que amb el temps donà lloc a la futura Universitat de les Illes Balears. Després emprengué l'especialitat d'Història. Llicenciat en Filosofia i Lletres (Secció d'Història) a la Universitat de Barcelona, va ingressar com a professor ajudant d'Història Medieval al centre que llavors era una secció delegada de la Facultat de Lletres de la Universitat de Barcelona, amb seu a l'Institut de Son Malferit, abans de traslladar-nos a la carretera de Valldemossa, al campus actual. Era un professor més antic que la Universitat de les Illes Balears. Va exercir la docència en l'àrea d'Història Medieval durant quaranta-quatre anys. El 1975 presentà la tesi de llicenciatura. El 1981 es va doctorar, el 1984 va ser professor titular i el 2002 va arribar a catedràtic. La seva activitat docent no es va limitar a impartir les assignatures que obligatòriament li pertocaven en els cursos de llicenciatura o de grau, també va impartir cursos d'estiu a l'Estudi General i cursos d'arxivística, tant a Mallorca com a Menorca, que també va codirigir. Va compatibilitzar durant dècades la docència a la UIB amb les tutories de la UNED. Va impartir també conferències i en va coordinar cicles, alguns dels quals donaren com a fruit una publicació, com el d'Hisenda Reial i Finances Municipals. Impartí docència també al Màster en Patrimoni Cultural. També va participar en la redacció del *Libro Blanco de la Historia* per a l'ANECA, elaborat des de la Universitat de València el 2003-2004.

Especialista en història de la fiscalitat a la Mallorca medieval, començà a treballar sobre la segona meitat del segle XIV, sobre l'època de Pere el Cerimoniós. Després la seva investigació es va anar ampliant a la Mallorca dels segles XIII, XIV i XV en aspectes com la colonització de les Illes, la navegació

i els intercanvis comercials, la beneficència social i, sobretot, la història del sistema fiscal, les finances i el crèdit. Tingué present que la forma amb què una societat organitzava el sistema fiscal i els seus ingressos ens informa sobre la mateixa organització i el sistema de poder. Renda, patrimoni, consum, préstecs, recaptacions, deute públic, arrendataris d'imposts, banca, inversors, foren les grans opcions d'aquella època, que ell intentà analitzar i documentar. La seva tesi doctoral, dirigida per Álvaro Santamaría, va versar sobre la segona meitat del segle XIV, amb el títol de *Pedro IV el Ceremonioso y Mallorca*, i es va publicar amb el títol de *Política y finanzas del reino de Mallorca bajo Pedro IV de Aragón*. El tema de la fiscalitat l'apassionà de tal manera que no el va deixar al llarg de tota la vida acadèmica.

Pau Cateura ha estat un autor prolífic. La seva obra, entre llibres, capítols de llibre, articles, ponències i comunicacions a congressos, supera el centenar de publicacions. Ha estat investigador principal de diversos projectes d'investigació finançats dins el Pla Nacional del Ministeri d'Educació i Ciència sobre les fonts fiscals, el desenvolupament de la fiscalitat, les finances i el crèdit dels darrers segles de l'edat mitjana. Era membre d'un projecte sobre el paper dels inversors i banquers —alguns dels quals jueus— a les finances públiques del Regne de Mallorca. Tenia acreditats cinc sexennis d'investigació. De la seva obra de recerca destaquen llibres com *Sociedad, jerarquía y poder en la Mallorca medieval*; *El regne esvaït: desenvolupament econòmic, subordinació política, expansió fiscal (1300-1335)*; *La trentena esgarriadora: guerra i fiscalitat. El regne de Mallorca (1330-1357)*; *Sociedad y sistema fiscal del reino de Mallorca (1360-1400)*; *Els impostos indirectes en el regne de Mallorca: les impositcions sobre l'alimentació (segle XIV)*, i *L'administració atrapada. Crèdit, finances i adaptacions fiscals al Regne de Mallorca (s. XV)*. Com a editor o coordinador, cal fer esment dels llibres *El regne de Mallorca a l'època de la dinastia privativa*; *La Ciutat de Mallorca: 750 anys de govern municipal (1249-1999)*; *Comprar, vendre i pagar al rei. Els impostos indirectes al regne de Mallorca, s. XIV-XV*; *Recaptar per a pagar deutes*, i *El crèdit i el sistema financer del regne de Mallorca (segles XIV i XV)*. Va ser coautor dels llibres *Banca pública y banca privada en el reino de Mallorca (s. XIII-XIV)* i *Inversors, banquers i jueus: les xarxes financeres a la Corona d'Aragó (s. XIV-XV)*. Realitzà estudis en edicions facsímils com el *Llibre dels reis: llibre de franqueses i privilegis del Regne de Mallorca* i *Documents cabdals del Regne de Mallorca*. Va prologar llibres i estudis com *Sobre jueus i conversos de les Balears*, la *Guia judia de Mallorca* o *Historia y Arte de las Islas Baleares*.

No només va ser autor d'obres de recerca documental, en les quals ens ofereix una interpretació de primera mà sobre els temes de què tractà. També va publicar llibres de síntesi i obres de divulgació en què demostrà els coneixements de l'estat de la qüestió bibliogràfic, alguns dels quals en col·laboració amb altres autors, com *La Corona d'Aragó. La consolidació*, i *La forja dels Països Catalans, segles XIII i XIV* o la *Història de les Illes Balears*. I altres com a producció pròpia com *Mallorca en el segle XIII* i *Mallorca en el segle XIV*. Va publicar articles en revistes especialitzades com *Espacio, Tiempo y Forma*, *Anuario de Estudios Medievales*, *La España Medieval*, *Pedralbes*, *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, *Estudis Baleàrics*, *Lluc i Mayurqa*. Destaquen, entre aquests articles, «Las cuentas de la colonización feudal (Mallorca 1231-1245)» i «Mallorca a la segona meitat del segle XIII: aspectes polítics i financers fins a 1276». Era membre del consell assessor de revistes publicades per la UNED o la Universitat de Lleida com *Espacio, Tiempo y Forma* i *Territori i Societat a l'Edat Mitjana*. Va cooperar en obres col·lectives com la *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. A més de la fiscalitat, tractà de temes molt diversos com la política patrimonial de la monarquia, la caça a la Mallorca medieval, la navegació i el comerç, l'estructura política del regne mallorquí, els captius, les relacions de Mallorca amb altres territoris mediterranis com el regne de Granada, València o Grècia, les aportacions a la conquesta de Mallorca, el repoblament i l'ordenació espacial de Mallorca, el moll de la ciutat de Mallorca medieval, l'urbanisme medieval, l'organització municipal, el paper dels cavallers a la Mediterrània, l'administració de justícia, els consolats estrangers a les Illes Balears, la guerra de Sardenya i les finances municipals, els musulmans, els jueus, els conversos o els hospitals de la ciutat i de la Part Forana mallorquina. Biografia diversos personatges històrics com Jaume I o l'infant Jaume, el futur Jaume II. Realitzà treballs també sobre Menorca com *La Menorca*

musulmana en temps dels cristians, 1230-1287. Dirigí diferents tesis doctorals sobre temes que havia investigat i dels quals era especialista.

La seva categoria professional va fer del tot innecessari que ocupàs càrrecs acadèmics a la UIB per poder destacar. Destacà sobretot per la seva obra historiogràfica. Avui és impossible realitzar una síntesi de la història medieval de Mallorca sense tenir en compte els treballs de Pau Cateura. Va ser comissari d'exposicions històriques com l'exposició *Jaume II de Mallorca i les Ordinacions de 1300*, celebrada a Palma el 2002. Va fer el pregó per la festa de l'estendard l'any 2000. Formà part de diverses institucions científiques. El 2006 va ingressar com a acadèmic corresponent a la Reial Acadèmia de la Història.

Entre 1997 i 2004 va dirigir la revista *Mayurqa*. Va ser a partir del número 24, quan feia trenta anys que aquesta havia aparegut. Hi impulsà números monogràfics i dossiers, sobre prehistòria, sobre Carles V, sobre hisenda i fiscalitat medieval, que alternaven amb miscel·lànies. També hi va publicar una desena d'articles com «Moda y modales: reyes, príncipes y nobles como paradigmas sociales (s. XIII-XV)», «El sistema fiscal del reino de Mallorca en los inicios de la crisis», «Valencia y Mallorca en el siglo XV», «Obras públicas en tiempo de crisis (1400-1450)», «Consolats estrangers a les Illes Balears (1347-1500)», «Repoblación, urbanización y comercio: el puerto de la ciudad de Mallorca durante el siglo XIII», «El bipartidismo en la Mallorca de comienzos del siglo XV», «Sobre l'infant en Jaume i Mallorca (1256-1276)», «Las “avaries” de una coca de Sancho de Mallorca», «La caza en la Mallorca medieval» o «Hospitales foráneos de Mallorca (siglos XIII-XV)».

Home de bon caràcter, tenia una capacitat especial per a la ironia, amb la qual veia i interpretava moltes coses quotidianes. Amic dels seus amics, deixa un buit no fàcil d'omplir. Un adeu sobtat sempre fa més difícil aquestes separacions que tothora han d'arribar, malgrat que mai no sabem quan. Descansi en pau.

Josep Juan Vidal
Universitat de les Illes Balears